

Увод

1. Шта нуди овај приручник

Овај приручник садржи збирку од 47 вежби, односно малих наставних модела и сценарија за образовање за демократско грађанство ЕДЦ [EDC - Education for Democratic Citizenship] и образовање за људска права ХРЕ [HRE - Human Rights Education]. Од приручника II-IV, специфичних за одређене школске/узрастне нивое, и њихових шире структурисаних наставних целина за нивое нижих, виших разреда основне школе и средње школе, као и од Приручника V који доноси по један егземпларни програм за сваку школску годину, збирка пред нама се разликује, укратко, у следећем:

Унутар осам тематских поглавља, овде се – на принципу "најбоље од" (*best of*) – предлажу изводљиви и намерно, финансијски релативно нискозахтевни, сценарији за различите разреде/нивоое (од нижег основног до средњошколског), с посебним нагласком на узрасту од 4. до 10. године школовања. Ови сценарији омогућују да се позабавимо са осам важних аспеката ЕДЦ/ХРЕ. Како већ и сами наслови поглавља кажу (нпр. "Разјашњавање вредности", "Како видимо друге људе", "Носити се с конфликтом"), ту је реч о ставовима и интересима који су од значаја за радну атмосферу у учионици и, шире схваћено, школску культуру уопште.

Свако поглавље се састоји од 3-9 вежби, односно наставних сценарија. Наменском обрадом за одређене школске нивое/разреде, по правилу смо одустајали од проширених или поједностављених верзија за различите узрасте, што неће бити проблем за искусног наставника на одговарајућем школском нивоу. Грубо речено, вежбе унутар појединих поглавља поређане су тако да се крећу од једноставнијих према компликованијима, тако да су прве вежбе предвиђене за ниже а последње за више разреде. Препоручујемо да се укупно и појединачно размотре изводљиви предлози, односно садржај рада, за свако поглавље, те да се самостално одлучи за поједине разреде шта би било најподесније за почетак.

Код сваког поглавља, односно аспекта теме, дат је прво кратак увод који акцентује важне елементе. Појединачне вежбе су затим тако конструисане да наводе циљеве и, евентуално, расположива наставна средства/материјале, а потом долази детаљан опис тока часа, рашчлањен до појединости. Ту и тамо ћете наћи предлоге могућих проширења, као и приложене расположиве материјале (нпр. радне листове). Поједине вежбе су конципиране тако да изискују придржавање одређеног редоследа у оквиру лекције.

Као што каже мото "најбоље од", овај приручник најбоље одговара наставницима који желе тек да се ближе упознају са темама ЕДЦ/ХРЕ, без претходног систематичног проучавања по нивоима степенаних приручника II-IV. Уверени смо да ће наш одабир атрактивних, испробаних и грађаних предлога за извођење наставе омогућити оптималан улазак у толико занимљиву и крајње актуелну тему ЕДЦ/ХРЕ – улазак који се може реализовати или преко већих пројеката представљених у Приручнику V, или преко специфично степенаних наставних целина у приручницима II-IV.

2. Заједнички европски приступ образовању за демократско грађанство и образовању за људска права (ЕДЦ/ХРЕ)

Корисник ће открити да модели следе различите приступе учењу и поучавању. Неки се фокусирају на стварање аутентичног искуства (нпр. 1.2 - „Букет цвећа“, или 5.1 - „Слагалица“), а други наглашавају активност ученика када је у питању играње улога (нпр. 4.8 - „Туристи“). Постоји и трећа категорија материјала која се фокусира на специфичне теме и која је више заснована на употреби материјала (нпр. 6.3 - „Основни концепти политичке мисли“). И на крају, ту су дизајни за рад на пројекту који воде ка добијању производа (нпр. 3.5 - „Плакат о људским правима“).

Велики број приступа одражава чињеницу да су аутори из свих делова Европе допринели настанку овог приручника. Они су користили разне изворе и традиције учења и подучавања и изабрали моделе које познају из практичног искуства и које су испробали у разреду.

Међутим, постоји заједничко разумевање за ЕДЦ/ХРЕ које се провлачи кроз сваки део овог приручника: У ЕДЦ/ХРЕ, метод носи поруку. Поучавање о демократији и људским правима мора се огледати у поучавању у духу тих принципа, то јест, поучавању *кроз* демократију и људска права. Зато ови модели следе принцип учења заснованог на решавању задатака и учења кроз лично искуство и учешће. Овакво заједничко разумевање може се заиста назвати *Европским приступом*.

Изворна верзија овог приручника направљена је као материјал за семинаре обуке наставника за ЕДЦ/ХРЕ у Босни и Херцеговини након рата (1992-95). Савет Европе је организовао семинаре за наставнике од 1996. и те активности су трајале до 2006. Циљ тих семинара био је да се подржи процес изградње мира након рата. ЕДЦ/ХРЕ би требало да подстакне младу генерацију да развије политичку културу која подржава модерно плуралистичко и толерантно друштво са чврстим демократским институцијама.

У прве две године, аутори овог приручника заједно су сарађивали на обуци наставника широм Босне и Херцеговине, на летњим семинарима који су трајали до две недеље. Открили смо да су наставници веома заинтересовани и вољни да се одазову изазову поучавања својих ученика о демократији и људским правима. Међутим, они су што пре тражили материјале који би их водили и подржали у њиховом раду. За годину дана, направљено је прво издање овог приручника. Убрзо је оно постало познато под називом „Плава књига“, и то због њене повезаности са Саветом Европе и доста је коришћена, не само од стране наставника у Босни и Херцеговини, већ и у другим земљама укључујући Руску Федерацију, Молдавију, Хрватску, Србију, Црну Гору итд.. Повратне информације ових корисника допринеле су побољшаном издању приручника из 2000. Увидели смо да велики број наставника захтева усмеравање и подршку у учењу заснованом на решавању задатака и интегрисању одговарајућих наставних јединица. Одговорили смо тако што смо развили моделе поучавања који детаљно описују кораке унутар низа од четири лекције. Прерађене верзије ових модела могу се наћи у приручницима III, IV и V из ове ЕДЦ/ХРЕ едиције.

За издање које је пред Вама, текст из 2000. године је темељно прерађен, редигован и унапређен (у погледу структуре, практичности и др.).

Изрази захвалности

Овим путем желимо да захвалимо свим ауторима који су допринели стварању овог приручника и дали му богатство идеја и приступа. Исто тако изражавамо нашу захвалност наставницима, педагошким саветницима, тренерима и члановима група проценитеља портфолија у Босни и Херцеговини, који су испробали моделе и дали нам вредне повратне информације. Захваљујемо гђи. Оулеф Оулафсдоутир и гђи. Сари Китинг Четвинд из Савета Европе на њиховом стрпљењу, охрабривању и подршци у спровођењу овог пројекта до краја. Швајцарска агенција за развој и сарадњу из Берна (SDC) дала је великодушни допринос који је омогућио Центру за међународне пројекте у образовању (IPE) Високе педагошке школе у Цириху (PHZH) да надзире пројекат. И на крају, специјална захвалница г. Емиру Ацовићу, Савет Европе, Сарајево, за његову непоколебљиву подршку у свим семинарима за обуку наставника у Горажду, Брчком, Сарајеву, Бањалуци и другде, у којима смо увели „Плаву књигу“ и добили повратне информације које су унете у нову, ревидирану верзију.

Цирих и Вајнгартен, јули 2008/март 2014.

Ролф Голоб

Петер Крапф